

TERESA VINYOLES-VIDAL

Les veus
de les malmaridades

The voices
of the “malmaridades”

Universitat de Barcelona

Publicacions i Edicions

LES VEUS
DE LES MALMARIDADES

THE VOICES
OF THE “MALMARIDADES”

Lliçons / Lessons, 1

LES VEUS
DE LES MALMARIDADES

THE VOICES
OF THE “MALMARIDADES”

Teresa Vinyoles-Vidal

Universitat de Barcelona

Publicacions i Edicions

Universitat de Barcelona. Dades catalogàfiques

Vinyoles, Teresa-Maria, 1942-

Les veus de les malmaridades . – (Lliçons ; 1)

ISBN 978-84-475-3555-2

I. Títol II. Col·lecció

1. Matrimoni 2. Usos i costums 3. Història de la dona
4. Història medieval

© Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Adolf Florensa, s/n

08028 Barcelona

Tel. 934 035 530

Fax: 934 035 531

www.publicacions.ub.edu

comercial.edicions@ub.edu

DISSENY DE LA COL·LECCIÓ

DIRECTOR DE LA COL·LECCIÓ

Marta Serrano

Carles Mancho,

director de l'IRCV

ISBN

DIPÒSIT LEGAL

IMPRESSIÓ I REL·LIGAT

978-84-475-3555-2

B-40742-2011

Gráficas Rey

És rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap tipus de mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

ÍNDEX

Les veus de les malmaridades

9

The voices of the “malmaridades”

49

Rossinyol que vas a França, rossinyol,
encomana'm a la mare, rossinyol [...]
I a mon pare no pas gaire, rossinyol,
perquè m'ha malmaridada, rossinyol,
d'un bell boscatge rossinyol, d'un vol. [...]
Perquè m'ha malmaridada, rossinyol,
a un pastor me n'ha dada, rossinyol [...]

Cançó tradicional catalana

Els planys de les malmaridades expressen una reacció davant de la dependència de les noies respecte al pare i el grup familiar, dominat per un poder patriarcal que els imposa el futur. Responen a la realitat que han hagut de viure moltes dones al llarg de la història i arreu del món. Estudiarem les respostes de les dones medievals enfront d'aquesta violència, des de l'acceptació resignada de moltes d'elles, que cerquen estratègies per sobreviure, fins a la rebel·lió d'altres, que es neguen a acceptar el destí forçat.

El destí de les dones, en el decurs dels segles, ha estat programat pel grup familiar; les noies han entrat a formar part dels jocs d'interessos i d'intercanvis, cosa que no ha passat només entre les classes privilegiades sinó en tots els grup socials, i continua passant actual-

ment en el marc tradicional de moltes cultures. Les cançons populars posen en boca de les dones queixes, laments i plors deguts a aquesta pràctica.

Cal recordar que un casament forçat és una forma de violència contra les dones. En aquest sentit, ens consten amenaces i maltractaments contra les noies que es negaven a acceptar un matrimoni d'aquestes característiques. Coneixem les frustracions de les dones que acataven la imposició d'un marit no desitjat, i podem documentar agressions dels marits contra les mullers: o sigui que trobem malmaridades. Són fets dels quals tenim notícia, però es fa difícil saber que opinaven elles sobre aquest destí imposat, sobre la impossibilitat d'escollir entre el matrimoni o el convent, sobre el casament amb un home a qui no coneixien, o que potser coneixien i no estimaven; no sabem com afrontaven la convivència amb algú per qui tal vegada sentien repulsió, o a qui temien.

Més enllà de les cançons, intentarem recuperar la veu i els noms de dones concretes per mitjà de diversos documents dels darrers segles de l'edat mitjana procedents dels arxius públics. Començarem, però, amb unes notes breus basades en documents altmedievals, abans d'endinsar-nos en històries de dones joves que

van ser forçades a casar-se contra la seva voluntat i que, d'una manera o d'una altra, es van queixar d'aquesta violència. Finalment, aportarem les veus de dones que van voler decidir sobre la seva vida i es van enfrontar amb la família, amb l'entorn i amb la llei. En tenim exemples de totes les classes socials, perquè sols el fet de néixer dona ja marca el destí decisivament.

NOTES SOBRE UNS DOCUMENTS ALTMEDIEVALS

Voldria fer prèviament una reflexió basant-me en uns textos altmedievals. És evident que el casament es feia amb el permís dels pares i que era el nuvi qui aportava el dot; es demanava el consentiment de la núvia, a qui es tractava de «caríssima», i es parlava d'amor, com queda reflectit en aquest esponsalici del segle X:

Em plau i em convé, amantíssima esposa meva, de demanar-te d'unir-te a mi en matrimoni. Amb aquest motiu, en presència de nombrosos homes honorables, ens bescanviem els anells, que representen les arres de la nostra unió, d'acord amb la voluntat de Déu i dels nostres pares i amics. Per l'amor que et tinc, i per tal

que la teva bellesa en sigui ornada, i pels infants que haurem de procrear, et faig donació de la desena part de tot el que posseeixo (Cartolari de la catedral de Vic, any 998).

La documentació dels segles IX-XI mostra que el marit, en casar-se, aportava un dot i es produïa l'intercanvi d'anells, les arres que representaven la fidelitat; però el nuvi no només es comprometia a ser fidel, sinó també a tractar amb dignitat la seva esposa. A més, al cap d'un any de matrimoni podia fer-li un regal en reconeixement de l'amor i la convivència positiva. El sistema també preveia la capacitat de resposta de la dona en cas que se sentís maltractada, abandonada o menyspreada pel marit. En aquest sentit, ens pot meravellar el compromís matrimonial entre Llúcia de la Marca i el comte Artal de Pallars Sobirà, celebrat l'any 1058:

Jo, Artal, comte, tindré Llúcia com un home ha de tenir la dona que ha pres legalment com a muller, no l'abandonaré mentre ella visqui sota cap pretext, excepte si contrau la lepra. No la molestaré, ni la calumniaré, fins al punt que ella hagi de deixar-me (*Liber Feudorum Maior*, doc. 37).